

B.

III. V. REPUBLIKA ZAPOUŠTÍ SVÉ KOŘENY**Osnova:**

<u>III. V. REPUBLIKA ZAPOUŠTÍ SVÉ KOŘENY</u>	1
III.A. <u>LÉTA PREZIDENTSTVÍ G. POMPIDOU</u>	2
III.a.1. <u>Volba</u>	2
III.a.2. <u>Zablokovaná společnost</u>	2
III.a.3. <u>Těžké časy</u>	2
III.B. <u>PREZIDENT VALÉRY GISCARD D'ESTAING</u>	3
III.b.1. <u>Hledání „konsensu“</u>	3
III.b.2. <u>Tíha krize</u>	4
III.C. <u>STRÍDÁNÍ S LEVICÍ</u>	4
III.c.1. <u>Levice vítězí</u>	4
III.c.2. <u>Od „blahobytu“ k obezřetnosti</u>	5
III.c.3. <u>Kohabitace</u>	5
III.D. <u>PREZIDENTSKÉ VOLBY 1988:</u>	5

- Aniž by nastala krize režimu, Georges Pompidou, pokračovatel politiky Ch. de Gaulla, je vystřídán Valéryem Giscardem d'Estaingem z centristické opozice, jehož snahy o reformu režimu naráží na značnou odpor.
- Giscard d'Estaing je vystřídán socialistou François Mitterrandem.
- Jeho zvolení do prezidentského úřadu znamená politickou změnu, během níž po parlamentních volbách v roce 1986 vznikne období tzv. „kohabitace“.

III.a. Léta prezidentství G. Pompidoua

III.a.1. Volba

Nástupnictví po de Gaullovi, jež je faktickou zkouškou pro instituce V. republiky, má hladký průběh. Volba proti sobě staví kromě kandidátů z levicové a krajně levicové opozice centristu a předsedu Senátu Alaina Pohera a pravicového George Pompidoua, který se odvolává na gaullistickou tradici a instituce V. republiky.

V prvním kole voleb získává Georges Pompidou 44,5% odevzdaných hlasů, čímž předčil Alaina Pohera (23%) a Jacqua Duclose (21%). Komunisté, kteří jsou proti jakémukoli sblížení socialistů se středem a jeho „atlantským“ orientacemi zosobněnými v kandidátovi Alainu Poherovi, vyzývají své voliče k neúčasti. Všichni však tento pokyn nenásledují a jestliže v prvním kole byla neúčast 22,41%, ve druhém je mírně vyšší (31%). Georges Pompidou obdržel 58% všech odevzdaných hlasů, Alain Poher 42%. Tento úspěch poukazuje na schopnost gaullismu přežít i po odchodu de Gaulla, a pokračuje tak dál v zakořeňování institucí 5. republiky.

III.a.2. Zablokovaná společnost

Jmenování radikálního gaullisty Jacqua Chaban-Delmase premiérem a vstup centristů do koalice, otevření otázky tzv. „zablokované společnosti“ /cf. DOCUMENT III.a./, která je obsahem vládního prohlášení, svědčí o vůli k otevřenosti. Stát se snaží jednat v oblasti smluv a pracovněprávních vztahů. Vládě se daří překonat sociální nepokoje a brojení levicových skupin, a to i navzdory konzervativnímu křídlu gaullistické UDR¹. Ta se snaží vymezit se jako nezávislá a kritizovat příliš tvrdou politiku.

Ve stejné době prochází nekomunistická levice proměnou a seskupuje se okolo nové Socialistické strany založené v roce 1969. Tato nová levice je již plně otevřena sblížení s komunisty. V červnu 1971 v Épinay vstupuje François Mitterrand do Socialistické strany a stává se jejím prvním tajemníkem. Po dlouhá léta bude mít tato strana nové přírůstky zejména ze strany těch, kteří se v roce 1968 postavili proti zřízení a stávajícímu řádu.

Prezident republiky pokračuje v hlavních směrech de Gaullovy zahraniční politiky. Jediný posun nastal pouze v otázce přístupu Velké Británie do skupiny zemí se Společným trhem. Ovšem i tento krok již avizoval sám de Gaulle v roce 1969. V květnu 1971 Francie ustupuje od svého veta a dovoluje Velké Británii, o níž se mínilo, že bude protiváhou NSR, aby přistoupila k zemím EHS.

Georges Pompidou v naději, že si získá opoziční centristy a rozdělí levici (socialisté jsou pro rozšíření Evropy) oslovuje 23. dubna 1972 Francouze v referendu o rozšíření zemí Společného trhu. Ovšem výzva socialistů k neúčasti proměnila tuto prezidentovu snahu v poloviční neúspěch. Pro ano se vyslovilo 68 % odevzdaných hlasů, ale pouze 36 % potenciálních voličů, přičemž 39,5 % jich k volebním urnám vůbec nepřišlo a bílých či neplatných hlasů bylo 7,1 %.

III.a.3. Těžké časy

Prezident republiky si přeje vzít na sebe opět iniciativu a 5. července 1972 na místo premiéra dosadil Pierra Messmera. Tento představitel pravověrného gaullismu byl velmi blízký Elysejskému paláci. Levice se sjednocuje pod Společným vládním programem, nicméně v parlamentních volbách v březnu 1973 opět vítězí dosavadní parlamentní většina, jakkoli s nižším počtem hlasů. Může za to nejspíš skupinka centristických voličů, jimž nebyl pochuti onen Společný program. Vláda Pierra Messmera dostává novou podobu, když se Michel Robert, dosavadní nejvyšší tajemník v Elysejském paláci, stává ministrem zahraničních věcí. Tato vláda musí čelit krizovému období způsobenému jednak nesnázemi sociální povahy (stávka zaměstnanců v továrně na hodiny

¹ Union des démocrates pour la Ve république (Unie demokratů pro 5. republiku).

Lip), jednak mezinárodní situaci (válka, jež vypukla v říjnu 1973, proti sobě opět postavila Izrael a arabské státy Blízkého východu a vyprovokovala další obavy nad zásobováním ropou), ale i zhoršujícím se zdravím prezidenta republiky. Spekulace o příštích prezidentských volbách jsou od této chvíle v plném proudu.

III.b. Prezident Valéry Giscard d'Estaing

III.b.1. Hledání „konsensu“

Když Georges Pompidou 2. dubna 1974 umírá, je přechodné období (tzv. „intérim“) opět, stejně jako 27. dubna 1969, zcela v intencích ústavy, vyplněno dočasným prezidentským mandátem předsedy Senátu Alaina Pohera. Ovšem na rozdíl od roku 1969 disponuje sjednocená levice silným protikandidátem pro příští prezidentské volby, jímž je samozřejmě Francois Mitterrand. Na straně parlamentní většiny kandiduje Jacques Chaban-Delmas a ministr financí Valéry Giscard d'Estaing. Ten je podporován zejména nezávislymi republikány a gaullisty okolo Jacqua Chiraca. V těchto prezidentských volbách s nebývale vysokou účastí obdržel F. Mitterrand v 1. kole 43,3 %, Valéry Giscard d'Estaing 32,91 % a Jacques Chaban-Delmas pouze 14,6 %. V druhém kole velice těsně vítězí Giscard d'Estaing s 50,81 %, neboť se mu podařilo přesvědčit část voličů o své vůli ke změnám. Z tohoto faktu lze vyvozovat následující: pokud k politickým mravům Francouzů napříště přísluší živý zájem o prezidentské volby (vysoká účast v těchto volbách udivuje – 87,9 %), země je od nynějška rozdělena na dva tábory.

Nový prezident republiky, liberální představitel vysoké buržoazie, který si přeje vládnout u „středu“ a nalézt jistý „konsensus“, bude vystaven tvrdému tlaku politického boje a bude muset čelit velmi složité mezinárodní situaci vyvolané ekonomickou krizí a mezinárodním napětím. Premiérem se stává Jacques Chirac, což je *de facto* prezidentova odpověď na jeho vstřícné chování během prezidentských voleb, ale především důsledkem převahy UDR v Národním shromáždění. UDR má však pouze jednu třetinu ministerských postů (vedle třetiny centristů a třetiny neparlamentních ministrů), a prezidentem avizované „změny“ jsou tak pouhými symbolickými kroky, jež se snaží s větším či menším štěstím o snazší kontakty s Francouzi samotnými. Prezident republiky se rovněž pokouší otevřít dialog s opozicí, ale bez většího výsledku.

Nicméně i tak jsou přijata významná opatření. Zákonem z 5. července 1974 je snížena hranice plnoletosti na 18 let, zákonem z 31. prosince 1975 je změněn statut Paříže, která dostává voleného starostu. Mimoto Parlament přijímá 21. října 1974 rozhodnutí o revizi Ústavy, jež navrhuje rozšíření na dalších 60 poslanců či senátorů právo až do nynějška příslušející pouze prezidentovi, premiérovi a předsedům obou komor parlamentu předkládat zákon k posouzení Ústavní radou před jeho veřejným vyhlášením. Toto opatření je příčinou čím dál častějších intervencí do legislativní politiky ze strany Ústavní rady, která má za úkol dohlížet nad ústavností zákonodárné činnosti. Proti svrchovanosti zákona, drahé republikánské tradici, tu stojí jistý způsob vládnutí soudců, který je protiváhou vzešlou z liberální tradice.

Kromě politických reforem jsou přijaty i reformy dotýkající se oblasti chování a mravů. Ty chtějí dát jasnou odpověď na emancipační a individualistické tendence typické pro ducha doby. Zákon ze 17. ledna 1975 o dobrovolném přerušování těhotenství je přijat „názorovou většinou“, která sjednocuje levici a malou část vládní většiny. Ministryně zdravotnictví Simone Veilová se zasadila o prosazení tohoto zákona, který činí potrat beztrestným, jako „menší zlo“ (« comme un moindre mal »). Potrat je od této chvíle vnímán jako „výraz nejvyšší tísně“. Zákon z 11. července 1975 usnadňuje rozvodovou proceduru. Naopak plány na ekonomické a sociální reformy ztroskotaly.

III.b.2. Tíha krize

Část parlamentní většiny projevuje svou zdrženlivost před prezidentskými plány. Čím dál častější zásahy prezidenta do přímého chodu věcí, rozdílný pohled na postoj, který si má Francie

udržet v otázce hospodářství, rozkol v názoru na Evropu (12. července je v Bruselu přijata dohoda o volbě Evropského shromáždění (Assemblée européenne) všeobecným hlasovacím právem), všechny tyto důvody předcházejí demisi premiéra 25. srpna 1976. Ten nezvyklým způsobem veřejně prohlašuje, že nedisponuje nezbytnými prostředky k tomu, aby zastával své funkce.

Jacques Chirac je vystřídán Raymondem Barrem (Raymond Barre), profesorem politické ekonomie, bývalým místopředsedou Komise Evropských hospodářských společenství (Commission des Comités économiques européennes) a od ledna 1976 ministrem zahraničního obchodu. Prvním úkolem pro tohoto nestraníka, který na sebe vzal i břemeno ministerstva financí a hospodářství, byl boj proti inflaci. Prioritou se stává měnová stabilita a vyváženost zahraničního obchodu. V této politice přísnosti je premiér vystaven kritikám i v rámci své parlamentní většiny. J. Chirac se staví do čela gaullistického hnutí překřtěného na RPR (Rassemblement pour la République – Sjednocení pro republiku) a které zaujímá kritický postoj vůči vládě. Proto se Raymond Barre během svých několika vlád až do května 1981 utíká ke článku 49-3 ústavy, podle nějž je předkládaný text zákona přijat, pokud vyslovení nedůvěry nezíská potřebnou nadpoloviční většinu hlasů. Značně živé třenicí v rámci parlamentní většiny proti sobě staví RPR a UDF², která vzniká v předvečer parlamentních voleb roku 1978. Tento volební kartel slučuje pokračovatele nezávislých republikánů Republikánskou stranu (Parti républicain) a Sociálnědemokratický Střed, jenž se zrodil ze spojení křesťansko-demokratických centristů s radikály (rozuměj radikály, kteří na rozdíl od Hnutí levicových radikálů neakceptují dohodu mezi socialisty a komunisty).

V září 1977 ztroskotaly snahy o vyjednávání o Společný program. Důsledkem bylo rozdělení levice parlamentních voleb v roce 1978. V těchto volbách předčili socialisté komunisty poprvé od války. Pozornost na sebe ovšem neupoutala vláda Raymonda Barra, které se ani přes úsporná opatření nepodařilo zabránit masivnímu nárůstu nezaměstnanosti, nýbrž nadcházející prezidentské volby. Kampaň do těchto voleb provázal rozkol jak na straně levice, tak na straně pravice.

Stávající prezident je stále velmi činný ve vnitřní politice, ale jeho hlavním polem působnosti je politika zahraniční. Jakkoli pokračuje ve orientaci svých předchůdců, začíná se projevovat především jako nedůsledný, zejména pokud jde o neoblomnost ve vztazích k SSSR. Budí zdání o vůli k dialogu se SSSR, když se 19. května 1980 setkává s Brežněvem ve Varšavě. Na tomto setkání by nebylo nic špatného, pokud by mu nepředcházela vojenská invaze Sovětů do Afghánistánu, což francouzské veřejné mínění velmi těžce neslo.

III.c. Střídání s levicí

III.c.1. Levice vítězí

Prezidentské volby proti sobě staví kandidáty všech velkých politických formací. Jestliže první kolo přineslo značný propad komunistického kandidáta a menší rozdíl mezi odstupujícím prezidentem a kandidátem socialistů než se očekávalo (François Mitterrand (25,84 %) Valéry Giscard d'Estaing (28,31 %)), druhé kolo překvapilo vítězstvím Mitterranda, jehož kampaň se nesla v duchu „klidné síly“ (« force tranquille »). François Mitterrand získal hlasy nejen celé levice včetně komunistů a ekologů, ale svůj hlas mu dala i část gaullistů, kteří již dříve pojali nedůvěru vůči politice Valéryho Giscarda d'Estaing.³ Odstupující prezident je určitě do jisté míry obětí opotřebovanosti systému i únavy francouzské společnosti z pravicové politiky, nicméně jeho protikandidát se zdá být daleko spolehlivějším a důvěryhodnějším, zejména pak je-li jeho podpora ještě méně odvislá od náklonnosti komunistů, než tomu bylo před 7 lety. Francie si tedy zvolila 1. levicového prezidenta v přímém hlasování a instituce V. republiky zvládly tuto zatěžkávací zkoušku bez větších potíží. F. Mitterrand jmenuje vládu, do jejíhož čela staví socialistu Pierra

² Union pour la démocratie française (Jednota za francouzskou demokracii).

³ Máme zde na mysli především rozporuplné setkání s Brežněvem v Moskvě a ještě podezřelejší podporu a poté účast na svržení císaře Střední Afriky Bokassy 1.

Mauroy. To ještě více přispívá k jeho důvěryhodnosti u Francouzů, kteří jej volili. V nově vypsaných parlamentních volbách vítězí socialisté a jako jediná politická strana zaznamenávají masivní nárůst volebních preferencí. V tomto mnohostranném úspěchu demokratické levice lze spatřovat jistou únavu a rozpaky francouzské společnosti nad dlouhým setrváváním politické pravice u moci jakož i touhu po nové sociálně zaměřené politice.

III.c.2. Od „blahobytu“ k obezřetnosti.

Nová vláda Pierra Mauroy čítá ze 44 členů 4 komunistické ministry. Jejich přítomnost, jakkoli omezená, svědčí o vůli prezidenta republiky přizvat k vládě všechny zástupce levice a uvést tak v praxi nejdůležitější rysy svého programu. Jde o politiku, jež si klade za cíl opětovně nastartovat ekonomiku a mít přitom na zřeteli sociální opatření, včetně boje s nezaměstnaností. Je znárodněno několik průmyslových podniků a největších bank. Prostřednictvím důležitých zákonů se dále rozvíjí proces decentralizace a jsou jimi rovněž ošetřeny pracovní poměry v oblasti podnikání.

Jakkoli je zpočátku socialistická vláda podpořena spokojeností veřejného mínění („stav blahobytu“), musí velmi záhy čím dál více čelit nesnázím ekonomického charakteru. V červnu 1982 je nezbytné přijmout plán přísných opatření, která byla na jaře 1983 ještě zpřísněna. Přílišná ideologizace některých plánů stejně tak jako neschopnost některých ministrů způsobila odliv voličů, který bylo lze vycítit již v prvních doplňovacích volbách na počátku roku 1982 a který se ještě více prohloubil během komunálních voleb v 1983. Konečně ani vztahy mezi socialisty a komunisty nejsou nijak růžové, i když se komunisté aktivně podílí na vládě. V červenci 1984, několik týdnů po veřejné manifestaci proti návrhu zákona o soukromém školství, jenž byl vnímán jako útok na svobodu vzdělání, povolává prezident nového premiéra – Laurenta Fabiuse. V tomto momentě komunisté odchází z vlády. Politika přísnosti a modernizace naráží na čím dál větší odpor.

III.c.3. Kohabitace.

Ve volbách v březnu 1986 získává opozice RPF a UDF 44,7 % hlasů, což jí zajišťuje jen těsnou většinu křesel v parlamentu. Tato konfrontace s názorem francouzského obyvatelstva potvrdila vzestup FN (Front national) (9,80 %) s již tradičně xenofobní rétorikou a ústup Komunistů PCF (9,60 %), za což tato strana vděčí špatné pověsti, již se dostalo SSSR v tomto období, relativně zastaralému programu a zejména kampani namířené proti socialistům (PS). Režim V. Republiky tak poprvé zakouší soužití dvou diametrálně odlišných politických postojů na nejvyšších ústavních místech: mezi prezidentem republiky a parlamentní většinou. François Mitterrand pověřuje Jacqua Chiraca sestavením vlády. Ten se ihned vydává na politickou cestu liberalismu vyznačující se zejména privatizací znárodněných podniků. Prezident se od této politiky distancuje.

III.d. Prezidentské volby 1988:

François Mitterrand se staví od prvního kola prezidentských voleb jako kandidát celé levice a hned v 1. kole získává 34,1 % hlasů. Umisťuje se před svými rivaly: Jacquem Chiracem z RPR (19,9 %) a Raymondem Barre (16,5 %), za nímž nestojí ani zdaleka celá UDF. Jean-Marie Le Pen, kandidát FN (Front national), činí hlavním tématem své kampaně bezpečnost a otázku imigrace. Získal 14,4 % hlasů. Odstupující prezident je tak bez větších potíží znovu zvolen ve druhém kole s 54 % hlasů. Designuje adepta moderního socialismu Michela Rocarda premiérem a rozpouští Národní shromáždění. Volby dávají socialistům jen relativní většinu a premiér, který umožňuje

vstoupit do nové vlády i jistým osobnostem ze středu a členům „občanské společnosti“, získává většinovou podporu jen díky neúčasti voličů a podpoře komunistů či centristů.

Michel Rocard je pramálo podporován prezidentem republiky. Ten je velmi citlivý na názor veřejnosti a takřka se nevyslovuje ke snahám o reformy. François Mitterrand, který si přeje více levicovou politiku, nahrazuje 15. května 1991 Michela Rocarda Edith Cressonovou, první ženou v této funkci. Jí se ovšem příliš nedaří prosadit se a vydobýt si jistou autoritu. Přitom ekonomické a sociální nesnáze se neustále zhoršují. Po regionálních a kantonálních volbách v březnu 1992 jí na postu premiéra nahrazuje Pierre Bérégovoy, až doposud ministr financí. Ve sběhu událostí, jimž dominují jisté vládní aféry ohledně veřejných zakázek a vzestup nezaměstnanosti, se premiérovi daří jen těsně získat podporu pro podpis Maastrichtské dohody o EU (Le traité de Maastricht sur l'Union européenne) v referendu z 20. září 1992.

V parlamentních volbách 21. a 28. března 1993 dosahuje levice nejhoršího skóre v parlamentních volbách od počátku V. republiky (« le plus bas score de la Ve République à des élections législatives » (H. Portelli)) - 30,76 % hlasů (z čehož 19,2 % PS). Oproti tomu získává na síle pravice 44,12 % hlasů a Front national 12,52 %. Způsob přidělování křesel přivodil nebývalý úspěch pravici. Prezident republiky jmenuje premiérem Edouarda Balladura, a Francie tak vstupuje do druhého období kohabitace. Průběh této druhé kohabitace bude ještě harmoničtější, než jak tomu bylo v případě té první.

Nová prezidentská kampaň v roce 1995 přináší opět nezvyklý jev, neboť proti sobě staví dva kandidáty, kteří vzešli z gaullismu: premiéra Balladura podporovaného UDF a Jacqua Chiraca. Ten v prvním kole nedosahuje ani 20 % hlasů a socialista Lionel Jospin se umísťuje před ním. Ovšem v druhém kole Jacques Chirac vítězí, když získává 53 % hlasů. Ihned povolává Alaina Juppého, aby sestavil vládu.

Reformy v oblasti sociálního zabezpečení iniciované premiérem se nesečkávají s pochopením ve společnosti a jsou příčinou závažných sociálních nepokojů. Jakkoli jsou tyto nepokoje především dílem zaměstnanců ve veřejném sektoru, názorová většina je k premiérovi čím dále více kritická. Vytýká mu zejména voluntaristický způsob vládnutí a neschopnost řešit stále kritický počet nezaměstnaných.

Vzhledem k vládní krizi rozpouští prezident 21. května 1997 Národní shromáždění a vypisuje nové volby. Ty se konají 25. května – 1. června 1997 a udivují mírou neúčasti a nezájmu ze strany voličů (31,5 %). Rovněž nebývalý vzestup Front national je alarmující. Premiérem se stává Lionel Jospin a Francie vstupuje opět do období kohabitace.